

A Történelemtanárok Egylete
Tankönyvelemző Műhelye által készített
elemzés összefoglalója¹
a *Kísérleti Tankönyvek Történelem 9.* című kötetéről,
a hozzá kapcsolódó digitális tananyagról és Munkafüzetéről²

I. Az elemzett mű keletkezésének körülményei

- 1.** A bírálatunk tárgyát alkotó mű egy sorozat első kötete. Megjelentetésének közvetlen előzménye a tankönyvpiac megszűntetése volt, melynek következtében számos, esetenként jól alkalmazható tankönyv használata lehetetlenné vált.
- 2.** A Történelem 9. című kötetet, a hozzá kapcsolódó digitális tananyagot és Munkafüzetet az Európai Unió támogatásával valósították meg. Kiadója, engedélyezője a magyar állam. Lehetséges, hogy a kipróbálási időszakot követően a középiskolák 9. osztályában kizárólag ezt a tankönyvet lehet majd használni.³ Mindezek miatt természetes, hogy ez a mű a szokásosnál is nagyobb figyelmet kapott.
- 3.** A Történelem 9. készítői számára a legnagyobb kihívást az jelenthette, hogy példátlanul gyorsan, néhány hónap alatt⁴ kellett elkészíteniük az új (nem egy korábbi mű korrigálását jelentő) tankönyvet és a hozzá tartozó segédleteket. Mindennek következménye, hogy a tankönyv hemzseg a hibáktól, pontatlanságoktól, ellentmondásoktól, következetlenségektől, ugyanakkor előfordulnak benne érezhetően nem didaktikai célzatú ismétlődések is. Az egyes részanyagok nem lettek „összeérelve”, sőt esetenként alaposan „összenézve” sem. Ez **nem fogadható el** egy tankönyvben.

---

¹ Ez az összefoglaló a 95 oldal terjedelmű komplex elemzés (melyet a térképekről szóló részletes hibajegyzék is kiegészít) kivonata. Az elemzés főbb szempontjai: I. Általános és koncepcionálisnak vélt kérdések, II. Követelményeknek megfelelés, III. Tanulhatóság, taníthatóság szempontjai, IV. A forrásokkal kapcsolatos kérdések, V. A digitális tananyag használhatóságának kérdései. A részletes elemzés itt érhető el: <http://www.tte.hu/toertenelemtanitas/tankoenvbiralat/8227-a-tte-tankoenyvelemz-mhelyenek-kritikaja>

² Az elemzéshez a 9.-es tankönyv nyomtatott változatát használtuk. A külön jelölés nélküli oldalszámok erre a kiadásra vonatkoznak. A hozzá kapcsolódó digitális tananyag és munkafüzet 2015. október 5-én elérhető online formájából dolgoztunk.

³ 2013. évi CCXXXII. törvény, a nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról 3.§ (4) bekezdés: „A tankönyvjegyzék – ide nem értve a szótárt, a szöveggyűjteményt, a feladatgyűjteményt, az atlaszt, a kislexikont, a munkafüzetet, a digitális tananyagot és a nevelési-oktatási program részét alkotó információhordozót, feladathordozót –

a) bármely évfolyam bármely tantárgya vonatkozásában a Nat szerint jóváhagyott kerettantervi tantárgyanként
b) szakképzési tankönyv esetén szakképzési kerettantervi tantárgyanként, modulonként, témakörönként legfeljebb kettő tankönyvet tartalmazhat.”

⁴ A 2015. március 10-én az ELTE BTK-n a TTE által szervezett tankönyvvitán a szerzők kiemelték, hogy három hónap állt rendelkezésükre az anyag leadására.

[http://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/03/27/tortenelem_tankonyvek_vita/.](http://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/03/27/tortenelem_tankonyvek_vita/))

II. Koncepcionális kérdések

1. Kik az alkotók?

Az egész sorozatot (sőt, más tantárgyak műveit is) érintő, különösen fontos változtatás, hogy az egyes műveknek nincsenek hagyományos értelemben vett szerzői. A tankönyv meghatározása szerint ún. tananyagfejlesztők lettek, s nem véletlenül a borítón sem szerepel a nevük. E (tan)könyvet nem megírták és utána szerkesztették, hanem „összefejlesztették.” A kívülálló számára nem tudható, milyen feladatmegosztás működött a „beszállító” tananyagfejlesztő és a szerkesztő, alkotószerkesztő, lektor és más közreműködők között. Kié ebben az újszerű megközelítésben a szellemi alkotás érdeme és felelőssége? Ki választotta ki a képeket, alkotta az ábrákat? Ki készítette a táblázatokat, fogalmazta a kérdéseket? Kinek a feladata az esetleges húzások, bővítések, átfogalmazások végrehajtása? Ki az esetleges bírálatok szakmai címzettje?

2. Elfogadhatatlan olvasatok

Egyes megfogalmazások tudománytalan következtetésre, előítéletek, hamis képzetek megerősítésére is alkalmasak lehetnek (pl. a darwini elmélet elfogadottságának lebegtetése; a történelmileg hiteles, megbízhatónak tartott tényeknek a mondákkal, legendákkal való összemosása (például hun-magyar rokonság); **nem bizonyított eredetteória, illetve alátámasztott nyelvészeti álláspont közti különbség elmosása** („törökös és finnugor elmélet”), **a vallások leírásakor, összehasonlításakor** (zsidó vallás, kereszténység, iszlám) **előítéletes értelmezések lehetősége.**

Egy tankönyv az alkotók szándéka ellenére sem lehet nyitott ezekre az értelmezésekre.

III. Politikátörténet és életmód

1. A tankönyvben **alapvetően a politikátörténet dominál**, meghaladja a kerettantervben és az érettségi követelményekben megadott kb. 40%-os arányt. A kerettantervi témák ugyanakkor lehetőséget adnának az arányok módosítására a társadalom-, életmód-, kultúrtörténet irányába.

Kizárólag a megfelelő arányok érvényesítése teheti lehetővé, hogy a társadalom- és életmód-, művelődéstörténet is kellően bemutatásra kerülhessenek. Szükséges a túlzott politikátörténet korrekciója.

2. Hiányoznak a **helytörténeti vonatkozások, utalások** (például a Pannónia fejezetnél vagy a középkornál).

3. Egyes életmódtörténeti részek jól sikerültek, de számos lényeges kérdés kimaradt. (Példák: érdekes a görög életmódtörténet bemutatása, bár a görög színház szinte meg sem jelenik; a római névadásról részletesen olvashatunk, ugyanakkor nincs kép, leírás az

úthálózatról; ismertnek feltételez, vagy utánanézendőnek tekint fontos kulturális emlékeket, illetve fogalmakat.)

Csekély a középkori életmód említése, pedig ismeretét a kerettanterv és az érettségi vizsga is előírja. Az életmóddal foglalkozó témák csak a **Kitekintőben**, tehát **nem megtanulandó anyagként** szerepelnek, majd a fejezet legvégén egy leckében a hétköznapi étellel másfél oldal foglalkozik.

A magyar történeti résznél alig jelenik meg az életmódtörténet.

4. A társadalomtörténet elnagyoltsága tartalmilag **az egyik legfájóbb hiányossága** a tankönyvnek. A társadalomtörténeti és demográfiai folyamatok értelmezései minden leegyszerűsítés ellenére (vagy épp ezért) érthetetlenek. A társadalmi változások megértését segítő ábrák nem töltik be a szerepüket, részben mert ellentmondanak a tankönyvi szövegnek, részben, mert tartalmilag is hibásak.

IV. A tudományok új eredményeinek megjelenítése

A tankönyv alkotóinak helyeselhető célja volt, hogy az elavult, de a tanítási rutinban megkövesedett fordulatokat, közhelyeket kigyomlálják, s helyettük **a történettudomány újabb eredményei jelenjenek meg**. Ezen utóbbi törekvés az **antikvitás történetnél néhány ponton** (például Spárta, Karthágó) valóban **érezhető**. Azonban az őskorral, az ókori Kelettel és az európai és a magyar középkorral foglalkozó leckékben **találtunk** több, ma már korszerűtlennek tekinthető interpretációt és **meggyökeresedett tévhitet is**, amelyeken a történettudomány már túllépett. (Példák: a kettős honfoglalást az ezzel foglalkozó szakemberek ma nem tartják bizonyítottnak, azonban a tankönyv és a munkafüzet feladatai ettől eltérő álláspontra juttathatják az olvasót; makacs mítosz, hogy „Nagy Lajos magyar birodalma partjait három tenger mosta”- a könyv egy térképpel még erre is rálicitál: négy tengert ad a magyar birodalomnak.)

V. Fontosabb térségek történelmének megjelenése

A tankönyv az ókori Kelet, az ókori Hellász és Róma kötelezően tárgyalt térségein túl alapvetően Európa, sőt, **kifejezetten Nyugat-Európa-centrikus**. Az „egyetemes” történelemnél nem jelennek meg elég hangsúlyosan a magyar történelmi vonatkozások/utalások, illetve – a magyar történelem szempontjából is **fontos** – **közép-európai és balkáni kapcsolódási pontok hiányosak, esetlegesek, vagy teljesen hiányoznak**. Például az egyetemes történelmi részben meg sem említik a visegrádi királytalálkozót, a magyar történelemnél pedig nem derül ki egyértelműen, hogy kik találkoztak 1335-ben Visegrádon; sőt Visegrád, a térképeken a Duna másik oldalára került.

Ez a megközelítés **nem veszi figyelembe a jelentős kultúrák megismerésének fontosságát.** Ennek hiánya pedig napjainkban egyre szembeötlőbb az eltérő kultúrák találkozása, együttélése stb. kapcsán.

VI. Vallások-kultúrkörök megjelenítése

1. Helyes, hogy egyes ókori kultúráknál (India, Kína) azok lényegét, a jellegzetes vallásokat, világképet emeli ki a könyv, és nem a dinasztikiakat, a köztörténetet. Örvedetes, hogy egyes kultúrák esetében (pl. sumerek) **foglalkozik azzal, hogy mit hagyományoztak az utókorra,** másoknál viszont ez sajnálatosan elmaradt (pl. India, arabok).

2. Alapvetően problémás az egyistenhitű vallások – a kereszténység, valamint a judaizmus és az iszlám – bemutatása és egymáshoz való viszonyuk leírása.

A zsidó vallásról ebből a könyvből nem derül ki az, hogy – ellentétben a korábbi, többistenhitű vallásokkal – erkölcsi parancsokat emelt be előírásai közé. Így a diák nem szerezhethet tudomást a „szeresd felebarátodat”, „ne ölj”, „tiszteld szüleid” és a többi alapvető erkölcsi előírás egyikéről sem. Így erről a vallásról ebből a könyvből azt a benyomást lehet szerezni, hogy nem más, mint egy korábban emberáldozatot is elfogadó, bosszúálló Istenség követése. De az iszlám erkölcsi parancsaira, morális tartalmára is alig derül fény. (A nem keresztény világértelmezések közül a mágia pedig nem más itt, mint gonosz, ártó praktika.)

Mindezzel szemben a keresztény vallásról éppen az nem derül ki, hogy Istene ugyan szerető és megbocsájtó, de tartogat egy túlvilágot is, ahol szigorú büntetést kaphatnak az emberek. E módosítások hatására a **kereszténység a zsidó vallás éles ellentétéként jelenik meg, az iszlám pedig ezektől függetlenül lebeg.** Ezt erősíti, hogy az Újszövetségből a tankönyv **nem idézi azokat a részeket, amelyekből egyértelművé válik, hogy a kereszténység folytatója és nem eltörlője a judaizmusnak.**

Az emberáldozathoz fűződő hiedelmeknek kizárólag a zsidókhöz kapcsolása, és túlhangsúlyozása, a várvád illetve a Jézus elítélése körüli homályosság, vagy a mai hívő zsidók és a farizeusok közötti zavaros párhuzam – az alkotók szándékától függetlenül, vagy azzal épp ellentétesen – **antijudaista értelmezésnek is teret adhat.**

Időszerűsége miatt jó, hogy a Kitekintőben megismerhető a szunnita és a síita irányzat eredete, s térképen is látható az iszlám mai elterjedtsége. Sajnos a térkép nem mutatja a jelentős muszlim kisebbséggel rendelkező területeket szerte a világon, a könyv pedig nem reflektál a térkép kapcsán (sem), arra a közkeletű tévedésre, miszerint a muszlim=arab.

VII. A tankönyv egyes elemei

1. Főszöveg

A megtanulandó szöveg érthetősége, tanulhatósága vegyes képet mutat: olykor **nehézkés,** máskor erősen **tömörít** (különösen a középkori témáknál), néha pedig indokolatlanul **mesélős-anekdotázós stílusba** megy át. Többször nem derül ki, hogy **mi az ok-okozati**

kapcsolat két állítás között. Sokszor találtunk a főszövegben **ellentmondásokat**, logikai ugrásokat, **kihagyásokat vagy épp felesleges ismétléseket. Nehezítheti a tanulhatóságot**, hogy egyes események, évszámok tekintetében egyes helyeken **túlírt** a tankönyv főszövege. (Példák: a makedón terjeszkedés eseményei; az eretnekek elleni fellépés adatai, a százéves háború története vagy a ghibellin-guelf küzdelem.)

2. Források

Sok a feladatokkal ellátott forrásszemelvény (159 részlet), több jó példáját is adva a forráselemzésnek. A tankönyv – helyesen – a főszövegben is foglalkozik a történelmi forrásokkal, azok hitelességével. **Tipikus hiba** azonban, hogy nem mindig egyértelmű vagy gyakran hiányzik a forrás születésének időpontja. **Ha megadták a forrás dátumát, az nem szerepel az elemzés szempontjainál.** Ritka a különböző források, forrástípusok összevetése, és az ebből fakadó **forráskritikai szempont** mind főszövegben, mind a források feladataiban. Hiányosságnak tartjuk, hogy a **forrás szerzőjének motivációira, hozzáállására, szempontjaira, esetleges elfogultságaira csak elvétve található reflektálás.**

A tankönyv impozáns, látványos, jó minőségű és jól látható **képanyaga (250 kép és 1 karikatúra**, valamint a fejezetnyitó képek és a címlap) **inkább illusztráció**, mint a tananyag része, ugyanis **113 képhez és a karikatúrához egyáltalán nem tartozik kérdés, feladat.** Természetesen nem szükséges minden portréhoz kérdést rendelni, de a **képek többsége adna elemezni valót.**

Sok képről nem derül ki, hogy nem egykorú vagy nem korhűnek tekinthető későbbi (többnyire 19. századi) ábrázolás – ez igaz a címlapra is. A tankönyvi képek egy része rekonstrukciót ábrázol, anélkül, hogy ezt a diák számára világossá tenné.

3. Ábrák

A tankönyvben 6 diagram, 43 táblázat (adatsorok, összefoglalók, kronológiák) és 47 ábra kapott helyet. Ezek legfontosabb funkciója, hogy segítsék a tananyag megértését. A táblázatok **nagyobb része alkalmas** ennek a feladatnak a betöltésére, **az ábrák tekintélyes része azonban nem, sőt néhol kifejezetten zavarják a megértést.**

4. Kérdések, feladatok

A kérdések, feladatok a könyv különösen kiforratlan elemei. A tanulhatóság-taníthatóság szempontjából, **a különböző didaktikai szintű és célzatú kérdések, feladatok nem válnak külön**, s így nehéz használni ezeket például differenciálásra. **Kevés a gondolkodtató, elemző kérdés**, a könyv nem kérdez rá az okokra, **nem kéri a vélemény indoklását.** Esetenként **több szövegértési és munkáltató feladat** alkalmazása is szerencsés lenne. Néha nem egyértelmű, mire vonatkozik a kérdés, illetve nem forrásra vonatkozó **„álkérdéssel”** is találkozunk a forrásokhoz kapcsolódóan.

5. Térképek

A **térképek pontatlansága, hibarengetege önmagában megkérdőjelezi a tankönyv alkalmazhatóságát.** A könyv 58 térképéből (ezen belül 3 csata-rekonstrukciós rajz és egy térképvázlat) csupán **4 (!) nem hibás vagy problémás.** A részletes elemzésben és a térképes hibalistában kifejtett problémák térképészeti-szakmai, történelmi hitelességi, valamint tanítás/tanulás-módszertani szempontból is elfogadhatatlanná teszik ezeket a térképeket. A kerettanterv és az érettségi szabályzat kompetencia leírása szerint is **fontos a térképek használata,** mind az ismeretszerzésnél, mind a térbeli tájékozódásnál, **ám ennek teljesítéséhez ezek a térképek nem alkalmasak.** Sőt a mai diákok számára rendkívül fontos vizualitás következtében komoly a **veszélye, hogy a hibás térképi tartalom fog rögzülni.**

A tankönyvi szövegben megnevezett topográfiai adatok tekintélyes része lemaradt a tematikailag és korban hozzá tartozó térképekről. Ugyanakkor térképeken találhatóak olyan események, amelyek vagy nem tartoznak a tananyagba vagy kapcsolódnak ugyan a megtanulandókhoz, de nem derülnek ki a kapcsolódási pontok.

Egyes térségek, régiók megadása/megnevezése sem a főszövegben, sem a térképeken nem kellően következetes (például: Kánaán/Izrael/Juda/Palesztina vagy Közép-Európa/ Közép- és Kelet-Európa/Közép-Kelet-Európa).

A hibás térkép torz történelemszemléletet is közvetíthet. Egy sajátosan szelektáló térkép például azt a látszatot kelti, hogy a középkori egyetemek 15%-a Magyarországon volt, ahol néhány évtől eltelve nem is volt universitas. (Tipikus, hogy az egyik magyar kérészéletű egyetemet még rossz városba is jelöli.)

6. Rá@dás

A tankönyv ötletes című **Rá@dás rovata** a digitális tananyagban csak kisebb **részére utal,** és **felhasználási javaslatot sem rendeltek hozzájuk** az alkotók. Ráadásul ezek jó része **tanári segédanyagként** szerepel a digitális tananyagban, így nem érthető, hogy mit kell(ene) azokkal kezdeni. A digitális tananyag egy másik, nem jelentős részére néhány tankönyvi feladat hivatkozik. A Rá@dásban előrejelzett témák egy része viszont nem található meg a digitális tananyagban.

Jellegzetes példa: a Szent Korona

A Szent Korona – amely kerettantervi fogalom – látszólag hangsúlyosan jelenik meg a tankönyvben, mivel több helyen szerepel a fotója. Ugyanakkor semmilyen információ nem olvasható róla; s a digitális tananyagban sem található meg a szóban forgó anyag.

7. Kitekintő

A tankönyv **Kitekintő** című rovatában **elvben** azok az **érdekességek** találhatóak, amelyeket **nem kötelező megtanulni.** A gyakorlatban azonban többször megtanulandó anyagok is kerültek ebbe a tankönyvi részbe.

VIII. Megfelel-e a kerettantervnek?

A **konkrét kerettantervi adatok** – talán az egyetlen, vaskor kivételével – mindegyike megjelenik a tankönyvben. Valamennyi előírt történelmi személyről, eseményről kapunk információt. A fogalmak és topográfiai adatok kifejtettsége már változatosabb, a legtöbb kifejezést megmagyarázza a könyv, igaz előfordul, hogy erre csak az adott fogalom többszörös használata után kerül sor (pl.: bronzkor, jobbágy). Néhány kerettantervi fogalomnál hiányos, vagy nincs kifejtett értelmezés (pl.: régészet, kódex, fekete sereg). **A kerettantervi tematika azonban aránytalanul jelenik meg:** a részletes politikátörténet mellett kevesebb hangsúlyt kapnak az életmód-művelődés-kultúra témái.

Nem következetes a tankönyv és a munkafüzet írásmódja idegen szavak, nevek esetében (pl.: consul-konzul; Akkon-Akkó).

IX. Alkalmas-e az érettségi vizsgára való felkészülésre?

A tankönyv tartalmazza a kerettanterv által megkövetelt konkrét adatokat, amelyek az érettségi vizsga követelményeinek is alapjai. A tankönyv elsősorban a **középszintű vizsgára készülőknél használható, de nekik is csak tanári segítséggel**, főképp a források feldolgozásán keresztül történő kompetenciafejlesztés hiányosságai, az érettségi esszékhez szükséges folyamatok, értelmezések túlzott elnagyoltsága, illetve bizonyos érettségi/kerettantervi témakörök kifejtetlensége miatt.

X. Metodikai kérdések

1. Tanulhatóság/taníthatóság

A tankönyv nem ad támpontokat a tanulónak a nagy folyamatokban való eligazodáshoz. Nem tekinti feladatának az összefüggések, ok-okozati viszonyok megértését, megelégszik az események leírásával.

Nemegyszer különböző részekből, morzsákból kell összerakni egy történetet (pl. egyetlen történelemnél fellelhető magyar vonatkozások mozaikjai). Ez egy 14-15 éves diáktól nem várható el, ebben a tankönyvnek segítenie kell.

Esetenként **előre- és visszautalások alkalmazása jelenthetne megoldást egy téma összefüggéseinek jobb megértéséhez** és az eredményesebb tanulásához.

A tankönyv abból indul ki, hogy amit az általános iskolában megtanítottak a diáknak, azt tudja is. Helyes, ha a korábban tanított ismeretekre kérdeznek, de a gyakorlatban nem biztos, hogy a korábban tanult ismeretek alkalmazására alapozhat a tanár. Különösen igaz ez akkor, amikor 9. évfolyamon (rendszerint egy másik iskolában, másik tanártól, más iskolatípusban, eltérő fejlődéslélektani szakaszban) az 5. osztályban tanultakra kérdeznek.

Nehezíti a tankönyv alkalmazhatóságát, hogy nincsenek kellően szinkronban az egyes elemek (szöveg, térkép, képek, ábrák, kérdések stb.): sokszor ellentmond egymásnak a főszöveg és a hozzá tartozó forrás, nem válaszolhatóak meg a forráshoz kapcsolódó kérdések, vagy épp a főszöveg azonnal „lelövi” a feltett kérdést stb.

2. Fogalmak

A könyv kiérleletlenségét és alkalmazhatóságának nehézségeit is érzékeltethetik a szakkifejezések használatával kapcsolatos típushibák:

- a.) tankönyvben tárgyalt témákhoz tartozó, de **hiányzó fogalmak**;
- b.) használt, de **nem magyarázott** fogalmak;
- c.) utóbb, a többedik előfordulásnál értelmezett fogalmak;
- d.) nem kellőképpen tisztázott, illetve ellentmondásosan magyarázott fogalmak;
- e.) olyan topográfiai fogalmak, amelyeknél a helymegjelölés következetlen és nem magyarázott.

A részletes elemzésben mindegyik típusra bőségesen található példa.

3. Kompetenciafejlesztés

A Történelem 9. bővelkedik a kompetenciafejlesztéshez szükséges apparátusban, bőséges forrásanyag (szöveges források, képek, adatsorok, táblázatok, ábrák, térképek) és ezekhez tartozó kérdések-feladatok állnak a diák és tanár rendelkezésére. További lehetőségeket rejt a digitális tananyag és a munkafüzet. **Bár mennyiségre elegendő a muníció**, összességében azt gondoljuk, hogy a történelmi megismeréshez fontos **alapkompenciák** (például az önálló információszerzés, lényeg kiemelés, szövegértelmezés, térbeli tájékozódás, kritikai gondolkodás, források ütköztetése stb.) **fejlesztéséhez nehezen vagy nem alkalmazható** ez a tankönyv.

4. Tematikus blokkok

Az érettségien is elvárt „hosszú esszé” megírását, nagyobb ívű szóbeli témakörök kidolgozását is segítené, ha a tankönyv **tematikus blokkokat is tartalmazna**. Megoldható lenne ilyenek beillesztése egy kronologikus tematikát tartalmazó nyomtatott tankönyvbe is. Ha a munkafüzetben vagy a digitális tananyagban lenne ilyen feladat, oda is át lehetne irányítani a diákokat.

5. Tantárgyak közötti kapcsolat

Fontos a tantárgyak közötti kapcsolódási pontok megtalálása (ezeket a kerettanterv is tartalmazza) és a más órákon tanultak hasznosítása. A gyakorlatban azonban kérdéses, hogy más tantárgy óráin tanultakra mennyire lehet építeni, ennek megvalósíthatósága egy iskolán belül osztályonként is különbözhet. Másrészt, ami történelmi kerettantervi feladat, az történelemórán megkerülhetetlen. Például a mitológia szerepel a kerettantervi fogalmak

között, de a tankönyv nem magyarázza, hanem a magyaróra utal egy kérdéssel: „*Mit tanultunk irodalomórán a görög mitológiáról?*”

6. Internethasználat

Nem elfeledkezve arról sem, hogy van, aki csak a nyomtatott tankönyvet tudja használni, diákjaink számottevő része élete nagy részét az interneten tölti. A felelős, szakszerű és etikus internethasználat tanításában a tankönyvnek is fontos feladata van (pl. egyes feladatok megoldása az internet segítségével). Ugyanakkor óriási **veszélyeket rejt, ha magára hagyva, „általában” küldjük a világhálóra diákjainkat.** Nem reális elvárás, hogy a 9. évfolyamos diák segítség nélkül el tudjon igazodni a hiteles és nem hiteles, illetve az esetenként ellentétes információk között.

Példák: Egyes esetekben feltűnően abszurd, kontraproduktív segítség nélkül a netre küldeni a diákokat. Példák: 1) „*Kinek a tanításait követi a mai zsidó vallás: Jézusét, vagy a farizeusokét?*” 2) „*Nézzünk utána Irán politikai berendezkedésének az interneten! Mi jellemzi az ország politikai berendezkedését?*” Érdemes lenne tesztelni, mekkora eséllyel találnak a neten tanítványaink ezekre a kérdésre antiszemita, rasszista, előítéletes, gyűlölködő, stb. magyarázatokat. Az utóbbi kérdés korrekt megválaszolása számos tanárnak is kihívást jelenthet!

Javaslat: **Az interneten található anyagok alkalmazásának segítésére állítsanak össze egy ajánlott (vagyis szakmailag korrekt), s rendszeresen karbantartott linkgyűjteményt a tankönyv készítői, s rendszeresen erre utaljanak a tankönyvben.** Ebben – akár bármely témához ajánlva akár témákhoz kötötten – szerepelhetnek a hivatkozások. Vagy ilyen témák esetében bízzák a tanárookra a netes feladatok megfogalmazását.

XI. Segédletek

1. **A digitális tananyag egyik problémája, hogy a tankönyv utalásaiból csak töredékükről derül ki, hogy léteznek.** Ugyanakkor a **digitális Galériára, a tanmenetre és útmutatóra** egyáltalán nem találtunk tankönyvi hivatkozást. A Rá@dásban **„beígért” anyagok egy része nem található** meg a digitális tananyagban: bizonyos magyar történelmi leckékre rákattintva semmi nem történik, „üresek”, tehát nem is tudjuk meg, mi lenne bennük. Az egyetemes középkori rész látható, megnyitható leckéiből viszont kimaradtak a tankönyvben konkrétan utalt tartalmak.

A digitális tananyag feladatai rendszerint csupán látszólag interaktívak, miközben kevés a ténylegesen kreatív feladat. Esetleges, miről található tananyag és feladat, s miről nincs. Különösen problémás, hogy a tankönyvi hibás ábrák és térképek „sokszorozódnak meg” a digitális tananyagban.

A digitális tananyagban hemzsegnek a feladat és funkció nélküli képek, videó anyagok. Utóbbiak egy része rendkívül alacsony színvonalú, félrevezető, tanításra alkalmatlan.

2. A munkafüzetben a feladatok egy része konkrét tankönyvi forrásokra (szövegek, képek, térképek vagy ábrák) és/vagy tankönyvi főszövegre vonatkozik. Míg a munkafüzet utal a tankönyvi vonatkozó részére, addig **a tankönyv nem jelzi a munkafüzet vonatkozó feladatait. A munkafüzet alkotói érezhetően más szemlélettel, fogalmakkal közelítik meg a tananyagot** és a felhasználót. (Példa: magázzák a diákot, a tankönyv pedig a T/1 alakot használja.) A munkafüzet egyes esetekben jobb megoldásokat alkalmaz, mint a tankönyv. Erénye, hogy – bár nem feladata – esetenként **mintha a tankönyv egyes hiányosságait is pótolni kívánná** (pl.: nyugati és keleti kereszténység jellemzői, román és gótikus templomok). Ugyanakkor feltűnő e két kiadvány összefésületlensége. Sajnáljuk, hogy **tematikailag kimaradtak életmóddal kapcsolatos feladatok és a középkori nem nyugat-európai témák.** (A 32-34. és a 40. leckéjéhez nem találtunk feladatokat.) **Érdeemes lett volna jelentősebb hangsúlyt fordítani a forráskritikára.**

A munkafüzetben (volt?) található a magyar tankönyvtörténet egy különösen kártékony és **botránys feladata, mely a finnugor nyelvrokonság tudományos alapjait kérdőjelezi meg.** Bár hírek szerint szerencsére az új papír kiadásban ez már nincs benne, az egyik neten elérhető⁵ verzióban még olvasható.

Összegzés

A Kísérleti Tankönyvek Történelem 9. című kötet, a hozzá kapcsolódó digitális tananyag és Munkafüzet **nem segíti kellően a történelemtanulást, -tanítást,** sőt, alkalmazása során számos nehézséget okozhat a diákoknak, tanároknak.

A tankönyv nem tartalmában, módszertanában, hanem a megjelenés körülményeiben, és módjában hozott alapvetően újat. A kísérleti megnevezés nem mentheti a kiforratlanságot, a hibák tömegét, az alkalmazási nehézségeket. A tankönyvet és segédleteit ezen a készültségi szinten **nem lett volna szabad diákok kezébe adni;** különösen elfogadhatatlan, hogy **már a második tanéve ebben a formájában kényszerülnek használni** az iskolák.

Elengedhetetlennek tartjuk a haladéktalan átdolgozást, a jelzett hibák mielőbbi javítását.

2015. november 18.

A Történelemtanárok Egylete Tankönyvelemző Műhelye

---

⁵ 2015. november 18-ai állapot szerint.